

Kronika

BENO ZUPANČIČ, ZLATI PRAH

Književnost

Slabo poltretje leto po obsežnem romanu *Noč in dan* se Beno Zupančič znova predstavlja z novelami, s kakršnimi se je pred dobrimi tremi desetletji prvič pojavil kot književnik. Tokratno zbirko *Zlati prah*, ki jo je izdala ljubljanska založba Mladinska knjiga, napolnjujejo večidel kratke pripovedne enote, črtice, novelete, kratke zgodbe, novele, ki jih je vseh skupaj kar sedemintrideset na nekaj več kot 250 straneh knjige. Pisatelj sam jih je označil kot kratke zgodbe za kratek čas. Ta skromna oznaka bi mogla dati misliti, da so to nezahtevna, kratkočasna besedila, pisana brez posebne literarne in umetniške ambicije. Večina Zupančičevih pripovedi v tej knjigi pa je vendarle takih, da ne ugašajo v bralcu isti hip, ko odloži knjigo, najsi so posamezne še tako kratke, bežne, ali v svojih miselnih poudarkih le nakazane.

Njihova oblikovna zgradba je kar se da pestra. Med njimi je zaslediti memoarsko in feljtonsko pobarvana razmišljanja, pogovore ali celo nekakšne kratke igre, slike vsakdana, tankočutne impresije, tu pa tam skice z namigovanjem morale. Zupančičeva pripoved tudi v *Zlatem prahu* ne zapušča realističnega sloga in zgradbe, vendar se v posameznih vrivkih močno približuje načinom opisovanja, značilnim za modernistično tehniko. Zdaj je pripovedovalec pisatelj sam, zdaj je pripovedovalec izmišljen, ali pa je pripovedovanje razdeljeno, dramsko.

Tako raznovrstnim oblikovanim prijemom sledi tudi nadvse raznolika vsebinska zasnova pripovedi. Posega od »rejecv malih živali« do nesrečnih, s socialnimi navzkrižji obremenjenih usod ter se ozira »po meri našega člo-

veka«. Odslikava torej sodobnega človeka sredi bistvenih in manj bistvenih vprašanj njegovega življenja, pri čemer se tu in tam ne odpoveduje niti rahlo humorni preobleki.

Posebno zanimive so tiste pripovedi, ki jih samohotno dopolnjujejo razmišljanja, refleksije in živi življenjski aforizmi. Tako ta domišljijiski svet zaznavno izstopa v *Samogovoru o pašniku, konju, petelinu*. V to razmišljujoče, že kar intelektualistično pisanje se neprisiljeno vpletajo vznemirljivi pogledi na doživljanje stvarnosti, in sicer skozi razlago podob ali osebnih občutenj te stvarnosti, oziroma nečesa videnega ali doživetega ali vsaj sanjanega. Pisateljeva življenjska zrelost se tu potrjuje v pretanjenem razpoznavanju nekaterih življenjskih aksiomov, vendar v razpoznavanju, ki ni v sebi nikoli dokončno pomirjeno. Prav to tudi daje življenjsko in umetniško moč tej in takim pripovedim (npr. še *Odkrivanju Amerike*, nekakšni idilično realistični impresiji o prvih, počasi se odstirajočih življenjskih spoznanjih nekega deštva).

Beno Zupančič ostaja tudi v tej knjigi dosledno zvest svoji nepomirljivosti do takšnega življenjskega sloga, ki si išče potrditev v samozadostnosti in vrtičkarskem pišmeuharstvu sodobnega slovenskega potrošnika. *Ne hodi na vrt brez potrebe* je na primer pripoved o obrtniku, ki mu je vsakršno poklicno razumništvo tuje, če ne kar nevarno, kajti sam noče misliti drugače kot po naročilu, kar ga, kot se skuša prepričati, dela srečnega. Nekaj podobnega, morda v tem pogledu za spoznanje manj izrazitega, je črtica *Tihožitje s soncem*, kjer se z mladeničevo topoglednostjo skuša spoprijeti za spoznanje bolj osveščena dekletova нрав.

V marsikateri pripovedi navezuje pisatelj svoja razmišljanja na drobce iz svetovne ali domače književnosti ali na primer na prebliske iz antike (*Platono-va krivda*, pripoved, ki je je za en sam dolg odstavek, *Hektor in Liza*, *Popotovanje z Odisejem* in deloma *Načrt za film s srečnim koncem*). Takšni posegi dajejo besedilom svojevrstno širino in jih napravljajo iz tukajšnjih in zdajšnjih za povsodnje in trajne.

Pisateljeva življenjska vedrina se tu in tam razmahne v humor, ki je zdaj bežen in lahkoten, zdaj zastrt. Med take pripovedi sodi (tudi zaradi prese- netljivega prijema) *V gozdu morajo biti ptice* — pripoved o tem, kako je, če posodiš ženo in si pri tem ne misliš nič »takega«, po svoje pa še *Krave in telički*, *Onkraj kraljestva nujnosti* in še katera. Svoje mesto ima brščas *Kratek življenjepis Krištofa Vesela*, pripoved o nesrečni usodi garaškega poštenjaka, zaverovanega v državni socializem, nešolanega vodilnega delavca, ki znenada ne ujame več koraka z nadaljnjim razvojem družbenoekonomskih odnosov. To je mojstrsko izdelana upodobitev življenja nekega sodobnika, ki bi morda bila še boljša brez sicer neznatnega farsnega prizvoka. Ta namreč utegne zbuditi misel o nekakšni neposrečeni kritiki pri nas že davno zavrženega, ponekod pa še zelo trdoživega družbenega sistema. Kljub temu — in še zlasti zato, ker pisatelj skoraj gotovo ni mogel imeti takšnega namena — je ta novelica zaradi izvrstne označitve značaja in okolja med tistimi, ki ostajajo najbolj v spominu.

Posebej se zdi tudi vredno ustavititi ob besedilu *Kri in pepel*, ki pripoveduje o mladem domobrancu, ki na materin nasvet ob osvoboditvi pobegne, četudi bi se mu najbrž nič ne zgodilo.

Preden prvič piše, mu umre oče, misleč, da je sin mrtev, in preden se ta dokončno vrne v domovino, mu umre nesrečna mati. Skratka, prava zupančičevska snov, ki pa bi morda lahko bila, kakor je zanimiva, značajsko še bolje izrisana, ali pa naj bi bila — če je hotela ostati le skica — nakazana le z izrazitejšimi prebliski, ki bi ji zmogli še bolj poudariti potrebno verjetnost (npr. sinovo razmerje do očeta).

Tako so po svoje zanimive in žive domala vse pripovedi, zbrane v tej knjigi, če recimo samo izvzamemo za spoznanje nemara za lase privlečeno *Srečo Katarine Novljan*, pa še to samo zaradi nekaterih drobnih smiselnih nedoslednosti, zaradi katerih je mogoče besedilo razumeti tudi kot nekakšno moralo s podukom. Sicer pa so pripovedi vseskozi ogledalo bogatih življenjskih in delovnih izkušenj, a tudi bogatega in spodbudno izživajočega domišljjskega sveta. V njih se marsikje razodeva poetizirano, pa tudi bolj možato razmerje do življenja in sveta, kakršnega, denimo, razkrivajo modrovanja treh upokojuencev v pripovedih *Pustimo mrliče spati*, *Nori Albert pripoveduje o pticah*, *Janez Kofol premišljuje o pišu večnosti* in *Kordova, daljna in sama*.

Če zdaj pustimo ob strani nesporno bralno privlačnost pripovedi, ki je tako posledica izbora žive snovi kot njene spretnne obdelave, je tisto, kar za tem *Zlatim prahom* ostaja, pravzaprav vedrina, ki se skuša iz njih zdaj manj zdaj bolj prebiti v bralevo doživljanje sveta. Prav zaradi te vedrine, z delom pregnetene vere v življenje, ki jo vseskozi razodeva, je Zupančičeva zbirka *Zlati prah* pomembna pridobitev in obogatitev domače novelistike.

Andrej Arko